

LIBER TERTIUS.

IDEALOGIA.

MOMENTOSAM quæstionem de ideis idearumque origine, a tota retro antiquitate ad nostra usque tempora, magno æstu philosophi ferme omnes agitarunt. Nec absque ratione et fundamento: ea namque ejus est naturæ, ut cum quæstionibus circa naturam et originem animæ humanæ, rationis, et cognitionis intellectualis, arcte conjuncta sit. Nobis vero, quibus operis elementarii condiciones prætermittere non licet, præcipua tantum hujus quæstionis capita summatim attingere fas est. Unde dicemus: 1.º de idearum natura et existentia: 2.º de variis systematibus circa idearum originem: 3.º de vera idearum origine. Idealogiam porro hic versamus, quia veluti pars quædam, vel complementum potius totius psychologiæ, jure merito spectari potest.

CAPUT PRIMUM.

DE IDEARUM NATURA ET EXISTENTIA.

ARTICULUS PRIMUS.

Notio et divisio idearum.

Præ oculis habere oportet, nomen *ideæ*, non uno sensu ab omnibus usurpari; idque non solum verum est de idea generatim spectata, sed de ipsa quoque idea intellectuali. Philosophorum namque plurimi ideam intellectualem sumunt et habent, tanquam aliquid ab ipsa perceptione vel actu intellectus, distinctum; quorum alii ideam vocant ipsam rem seu objectum cognitum; alii representationem intelligibilem et universalem rei quæ intelligitur. Altera autem philosophorum pars, ideam, ipsum actum seu perceptionem intellectus esse autumant, quæ intellectualis perceptio, quatenus ad objectum cognitum refertur, *idea* dicatur; *intellectio* vero, quatenus ad potentiam intellectualem refertur.

Non igitur in æquivoco laboremus, atque ut verborum et rationum sensus, quibus in hac quæstione utemur, recte accipiantur et intelligantur, sequentia libet prænotare:

1.^m Idea intellectualis in genere sumpta, est representatio intellectualis objecti quod per intellectum percipitur. Dicitur *intellectualis*, quia representatio ista, quippe quæ respondere debet naturæ et conditioni potentiæ quæ ipsa utitur, oportet, 1.º quod sit omnino immaterialis, sicuti est potentia intelligens; 2.º quod representet objectum *universaliter* et non singulariter; aliter enim non distingueretur a representationibus sensibilibus.

2.^m Duplicis generis existunt ideæ intellectuales. Quedam sunt, quæ objectum intelligibile representant et continent antequam actu cognoscatur per intellectum. Hæc est *idea impressa* Scholasticorum, quæ a D. Thoma frequentius nuncupatur, *species intelligibilis*, quandoque etiam *similitudo rei*.

Aliæ vero ideæ, sunt illæ quæ representat objectum *ut cognitum*: dum namque intellectus actu percipit objectum aliquod, intus sibi efformat ideam, quæ exprimit et continet

ipsam perceptionem, prout ad objectum terminatur. Hæc est *idea expressa* apud Scholasticos, quæ dicitur etiam frequenter, *ratio rei*, *conceptus*, *notio*, *verbum mentis*, *conceptio*, *notitia*.

3.^m Idea impressa comparatur ad intellectionem tanquam principium formale ipsius: *principium*, quia determinat et movet objective intellectum ad operandum, et est id a quo initium sumit intellectio: *formale*, quia est quasi forma determinans intellectum ad applicandam et exerendam propriam activitatem erga hoc objectum potius quam erga illud. Idea expressa comparatur ad intellectionem tanquam terminus ipsius; sicut enim vox *homo*, est terminus locutionis oralis, ita idea expressa sive notio hominis, est terminus intellectionis qua intelligitur homo.

4.^m Cum dicitur, ideas et species fieri et existere in nobis per abstractionem intellectus agentis, id accipiendum est tantum de ideis impressis, sive speciebus intelligibilibus; nam quod attinet ad expressas, cunctæ et semper per intellectum possibilem efformantur, cum nihil aliud sint quam terminus ipsius actus intelligendi, sive internum verbum mentis, quatenus exprimit et representat objectum *ut cognitum*, ac proinde quatenus continet notionem seu conceptum rei, quem sibi intellectus intelligendo efformat.

5.^m Inferitur ex dictis, eos qui, vel silentio prætermittunt, vel rejiciunt distinctionem inter ideas impressas et expressas, viam sibi ipsis præcludere ad solvendam quæstionem ideologicam ad mentem D. Thomæ; immo vero, et ad suscitandam quæstionem quoad ideas innatas. Enim vero, si nullæ existunt ideæ impressæ ab expressis distinctæ, quæstio de ideis innatis, sensu et significatione caret; quandoquidem postremæ, cum nihil aliud sint quam notiones quas de rebus efformat in se intellectus dum eas intelligit, profecto per ipsum intellectum efficiuntur et ab ipso emanant, sicut ipsamet intellectio.

ARTICULUS SECUNDUS.

De existentia idearum.

THESIS.

Revera existunt ideæ intellectuales, tum impressæ, tum expressæ.

Probatur 1.º ex omnibus his quæ adduximus, ad demonstrandum necessitatem et existentiam specierum sensibilium. Eadem namque, immo major est necessitas ponendi ideas impressas quoad intellectum, quippe qui est magis remotus ab objectis materialibus quam sensus. Sed præterea,

Prob. 2.º directe. Intellectualis perceptio non existit, nisi quatenus res quæ precipitur intellectui conjungitur, ad ipsum trahitur, et in eo existit: atqui hæc conjunctio rei cognoscendæ cum intellectu cognoscente, fieri nequit nisi per ideam impressam: ergo. Min. ex eo probatur, quod prædicta conjunctio perfici non potest: 1.º neque per ipsum intellectum; tum quia ex seipso est indifferens ad hoc, vel illud objectum: tum, et maxime, quia ipsius actio, utpote essentialiter immanens, ad objectum extra animam non transit, sed in ipsa potentia recipitur et manet: 2.º neque per ipsum objectum, saltem dum est aliquid ab anima distinctum; neque enim arbor, ex. gr. intellectum meum ingreditur secundum propriam existentiam et substantiam, dum illud mente capio: 3.º neque denique per præsentiam objecti in repræsentatione sensibili; tum quia facultas nobilior et superior, ut est intellectus, requirit etiam modum repræsentationis nobiliorem ipsi respondentem; tum maxime, quia res externa, prout in sensu existit, repræsentatur cum forma singularitatis, dum vero intellectui objicitur, ipsi sistitur sub forma universalitatis. Ergo admittere opus est rem aliquam, quæ rem externam menti conjungat, sistat, atque repræsentet absque conditione singularitatis; atque hæc ipsa est idea impressa.

Quoad ideas expressas nulla difficultas esse potest, cum nihil aliud sint, quam ipsum verbum mentis quod nobis in-
tus loquimur, dum objectum aliquod intellectu cognoscimus.

Nullus porro inficiari potest, non solum hujusmodi internum verbum in nobis formari, et habitualiter conservari, sed ab ipso actu intellectus aliqua ratione distingui realiter; sicut enim hæc vox *arbor* ore prolata, distinguitur ab ipsa locutione, vel ab actione qua profertur, ita similiter notio, sive idea expressa, quæ nobis repræsentat et offert arborem ut cognitam, distinguitur ab ipsa actione, qua arboris naturam percipimus.

Corollarium.

Ergo ideæ intellectuales non sunt objectum rationis humanæ, ut voluit Plato cum aliquibus ex ontologis, sed medium cognitionis intellectualis. Equidem, si de idea impressa sermo sit, ejus est munus sistere et repræsentare intellectui objectum percipiendum sub forma universalitatis, simulque proinde determinare objective actionem intellectus possibilis: unde species impressa haberi potest ut effectus seu terminus intellectus agentis, simulque ut principium formale actionis intellectus possibilis. Si vero de expressa sit sermo, ea ad objectum ipsum cognitum necessario refertur; dum enim naturam arboris intello, intellectio ista ad ipsam naturam arboris extra me existentem terminatur, ad quam refertur, quam continet, et quam repræsentat notio sive idea interna, qua exprimo naturam arboris ut cognitam. Utraque igitur idea essentialiter objectiva est; ac proinde merito docet D. Thomas, ideas non esse id *quod* cognoscitur, sed id *quo* aliquid per intellectum cognoscitur.

SOLVUNTUR OBJECTIONIS.

Objic. 1.º Ideæ intellectuales, sive impressæ illæ sint, sive expressæ, in intellectu ipso solum existunt, ex dictis; sed quod in intellectu solum existentiam habet, est ens rationis, ac proinde nihil a parte rei: ergo.

Resp. Dist. min. Si habeat solum *existentiam objectivam* in intellectu, conc. si habeat præterea *existentiam realem*, neg. Ideæ itaque intellectuales, entia rationis appellari queunt, quatenus in ipsa ratione seu facultate intellectiva et non extra existunt et recipiuntur, ita tamen ut habeant propriam naturam realem; sicut habent ipsæ actiones rationis; sunt

enim accidentia quædam realia, quæ intellectum realiter faciunt et perficiunt.

Instab. Si ideæ intellectuales essent entitates reales in intellectu receptæ, inutiles forent ipsi ad intelligendum: ergo. Prob. ant. Res singularitati et individuationi subjecta, intellectionem universalem nequit producere seu determinare; sed præfata ideæ, si in intellectu inveniuntur, singularitati et individuationi subjiciuntur: ergo.

Resp. Neg. ant. Ad prob. dist. maj. *Si singularis sit tam quoad existentiam quam quoad vim representandi*, conc. *secus*, neg. Idea ergo intellectualis vim habet representandi objectum absque singularitate, ac proinde universalitate gaudet quoad esse representativum, quamvis in seipsa et subjective, singulare ens sit, ut quodlibet aliud. Nec vera ulla difficultas hic subesse potest, apud ipsos adversarios; quandoquidem fateri coguntur, intellectum, ejusque actum, singulares res esse, et tamen objecta ut universalia percipere.

Objic. 2.º Ut idea impressa determinare possit actum intellectus circa objectum per eam representatum, opus erit, ut intellectus prius cognoscat et sciat, talem ideam representare tale objectum; atqui id dici nequit, tum quia idea impressa jam tum inutilis foret, tum quia mens, dum intelligit, non ideam sive speciem intelligibilem, sed objectum ipsum reale intelligit: ergo.

Resp. Nego. maj. Cum enim idea impressa ex sua ipsa natura sit representativa et quasi imago intelligibilis objecti, opus non est, ut mens ipsam percipiat antequam objectum percipiat per eandem representatum. Dupliciter mens hominis movetur et fertur in ideam impressam: 1.º quatenus est representatio alterius: 2.º quatenus est *res* quædam, quæ propriam habet naturam et modum existendi, sicut alia entia. Dum igitur intellectus *directe* aliquid intelligit, fertur in speciem intelligibilem priori modo, seu quatenus est mera representatio objecti quod percipitur. At dum post actum directum, intellectus elicit, ut potest, actum reflexum, tunc ferri potest in speciem hujusmodi ut *res* quædam est. Quod non absimiliter accidit in ipso intellectus actu, qui si sit directus, et quatenus est directus, est voluti *medium* quo intellectus ad objectum fertur illudque attingit: at ipsemet in-

tellectus per reflexum actum fertur ad priorem actum directum, ipsumque attingit non jam ut *medium*, sed ut *rem* quandam et objectum cognitum.

Objic. 5.º Idea expressa nihil est aliud quam ipse actus intellectus: ergo ideas ejusmodi habere non oportet tanquam accidentia realia quæ contineant et representent objectum ut cognitum.

Resp. Neg. ant. Probabilius namque ad minus est, ideas expressas, eo sensu quo a nobis prius acceptæ atque expositæ sunt, esse aliquid ab ipsa perceptione intellectuali realiter distinctum. Etenim indubium videtur, hujusmodi ideas sive notiones rerum altè mente defixas et conservatas nos habere quad plurima objecta. At vero e converso, perceptiones intellectuales, in mente tunc solum existunt, dum actu eliciuntur; atque proinde, desinunt esse ex quo cessat actualis consideratio objecti: et tamen, qui scientiam aliquam didicit et habet, ex. g. geometriam, quamvis nihil actu de ea ejusve objectis cogitet, non idcirco scientiam geometriæ amittit.

SCHOLIUM.

Erit fortasse qui quærat, undenam habeat idea impressa quod representativa sit objecti determinati ex sua ipsa natura, ex quo accidit, ut diximus in solutione objectionum, quod *per eam* intellectus naturaliter, sponteque fertur ad objectum externum. Nobis videtur, rationem sufficientem hujus rei desumendam esse ex ipsius speciei, vel ideæ origine. Prima namque origo ejus, est ipsum objectum quod representat et sistit menti: quandoquidem, ideæ impressæ rerum materialium, ex representationibus in sensu existentibus per intellectum accipiuntur. Jam vero, cum ipsa objecta externa, vel immediate, vel mediate in sensu agant et imprimant sui similitudinem, nihil mirum si idea impressa, quæ ex eisdem postea eruitur et abstrahitur per intellectum, ad illam rem externam ex seipsa referatur per representationem. (1)

(1) Consule, *Estudios* etc., lib. 5.º cap. 3.º et 4.º